

ویژگی های اخلاقی - رفتاری

پیامبر اکرم ﷺ

درببر خورد بامخالفان (۱)

اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان)

پژوهشگر و مولف:

خانم نسرين لهراسبی

کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث

سرشناسه	لهراسمی، نسرین، ۱۳۴۵-
عنوان و نام پدیدآور	ویژگی های اخلاقی- رفتاری پیامبر(ص) در برخور دنیا مخالفان/پژوهشگر و مولف نسرین لهراسمی.
مشخصات نشر	گیلان: انتشارات فقیهی، ۱۳۹۱-
مشخصات ظاهری	ج. ۲.
شابک	ج: 978-600-92540-7-1
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
مندرجات	ج. ۱. اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان)
موضوع	محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- میاست و حکومت
موضوع	محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- مخالفان سنت نبوی
رده بندی کنگره	BP ۵۵/۲۴/۹۰۹ ۱۳۹۱
رده بندی دیویی	۲۹۷/۹۳
شماره کتابشناسی ملی	۳۰۴۲۷۳۹

عنوان : ویژگی های اخلاقی- رفتاری پیامبر(صل الله علیه وآله)- جلد ۱- اهل کتاب(یهودیان و مسیحیان)
پژوهشگر و مولف : نسرین لهراسمی (کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث)

ناشر : انتشارات فقیهی

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت : ۷۵۰۰ تومان

شابک (ISBN) : 978-600-92540-7-1

چاپ : اول ۱۳۹۲
البرز- کرج- چهار راه مصباح - انتشارات فقیهی : ۰۹۱۲۴۶۰۸۵۳۰ / ۰۲۶۳۲۷۲۰۷۱۶

فهرست

۹.....	مقدمه پژوهش
۱۳.....	اهمیت موضوع تحقیق
۱۵.....	چکیده
۱۷.....	Subject
۲۱.....	معرفی اهل کتاب
۲۴.....	مانع تراشان اهل کتاب
۲۵.....	نیرنگ اهل کتاب
۲۶.....	موضع منفی اهل کتاب نسبت به اسلام
۲۸.....	عدم خیرخواهی اهل کتاب
۳۰.....	ویژگی‌های مثبت بعضی از اهل کتاب از دیدگاه قرآن
۳۱.....	مؤمنین از اهل کتاب
۳۳.....	یهودیانی که اسلام را پذیرفتند (مخیریق - عبدالله بن سلام)
۳۶.....	امانت داران اهل کتاب
۳۸.....	صالحین از اهل کتاب
۴۱.....	خوش قلبی اهل کتاب نسبت به آیات قرآن

۴۴.....	برخورد پیامبر ﷺ با یهود
۴۴.....	معرفی یهود
۴۶.....	نگاهی به تاریخ یهود در جزیره العرب
۵۱.....	ویژگی‌ها و باورهای یهود
۵۱.....	نژاد پرستی
۶۱.....	بهانه جویی
۶۸.....	لجاجت یهود
۷۰.....	پیمان شکنی یهود
۷۴.....	قساوت قلب و سنگ دلی
۷۶.....	مفاسد اجتماعی یهود
۸۰.....	انگیزه پیامبر ﷺ نسبت به عقد پیمان نامه‌ها
۸۶.....	عدم پای بندی یهود به مفاد پیمان نامه‌ها
۹۰.....	برخورد پیامبر ﷺ با یهود بنی قینقاع
۹۸.....	برخورد پیامبر ﷺ با یهود بنی نظیر
۱۰۵.....	برخورد پیامبر ﷺ با یهود بنی قریظه
۱۱۰.....	درخواست تسلیم از سوی شاس بن قیس (بزرگ بنی قریظه)
۱۱۳.....	شبیهاتی در خصوص قتل یهودیان بنی قریظه
۱۲۳.....	ویژگی‌های شاخص اخلاقی رفتاری پیامبر ﷺ با سه طایفه پیمان شکن
۱۲۳.....	درایت و دوراندیشی پیامبر اکرم ﷺ
۱۲۴.....	روحیه صلح جویانه و مسالمت آمیز پیامبر اکرم ﷺ
۱۲۴.....	برخورد پیامبر ﷺ با سایر طوایف یهود
۱۲۴.....	برخورد یهودیان خیبر

۱۲۷.....	مصالحه با یهود فدک و تیما
۱۲۹.....	برخورد پیامبر ﷺ با یهود وادی القری
۱۳۰.....	پرداخت جزیه اهل کتاب
۱۳۶.....	برخورد پیامبر ﷺ با مسیحیان (نصاری)
۱۳۶.....	مسیحیان و عملکرد آنان
۱۳۸.....	ویژگی‌ها و باورهای منفی مسیحیان
۱۳۸.....	غلو در دین
۱۳۹.....	فراموشی عهد خدا
۱۴۰.....	پرستش راهبان و مسیح
۱۴۲.....	کفر ورزیدن
۱۴۳.....	رفتار مسالمت آمیز پیامبر ﷺ با مسیحیان
۱۴۷.....	دعوت مسیحیان به دین اسلام
۱۴۹.....	مباهله با مسیحیان
۱۵۱.....	پرداخت جزیه مسیحیان
۱۵۵.....	منابع

مقدمه پژوهش

بزرگترین افتخار برای هر مسلمان وجود پیامبری که برای آنان الگویی کامل و اسوه‌ای نیکوست چنانچه قرآن کریم می‌فرماید: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^۱، و مسلمانان را به پیروی از آن بزرگوار دعوت می‌نماید. نعمت بزرگی که از جانب خالق هستی به بندگان ارزانی شده است و پروردگاری که خاتم پیامبرانش را گرامی داشت و با نیکوترین کلمات او را ستود: «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ»^۲، «و تو اخلاق عظیم و برجسته‌ای داری.» و او را برگزیده آسمان و زمین قرار داد و فرمود: «هر که او را اطاعت کند مرا اطاعت کرده و هر که او را نافرمانی کند مرا نافرمانی کرده است.»^۳

برترین مخلوق خداوند و بهترین انسان‌ها، مردی که با آمدنش پایه‌های ظلم، استبداد و جاهلیت را فرو ریخت، همه صفات الهی در او متجلی و سرآمد همه انبیاء الهی و عصاره آفرینش و مراد الهی است. او که دارای روحیه لطیف و قلب مهربان و رئوف و رحمتی برای جهانیان «رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ»^۴ لذا اصل رحمت و محبت را مبنای دعوت خویش قرار داد و اعمال و اخلاق او قرآن متحرکی بود در میان مردم که صحت دعوت و تبلیغات گفتارش را به طرز شگفت آوری توسعه و عمق می‌بخشد. شخصیت و اخلاق و رفتار به‌طور کلی تمام وجود پیامبر اکرم ﷺ آن چنان با قرآن آمیخته شده بود که همسرش عایشه در پاسخ از اخلاق پیامبر ﷺ را در یک جمله کوتاه می‌گوید: «كَانَ خُلُقُ رَسُولِ اللَّهِ الْقُرْآنَ»^۵، «خوی و رفتار پیامبر اکرم ﷺ کاملاً منطبق با قرآن بود.»

۱- الاحزاب/ ۲۱.

۲- القلم/ ۴.

۳- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۴۴۰.

۴- الانبیاء/ ۱۰۷.

۵- محجة البیضاء، ج ۴، ص ۱۲۰ به نقل از طبقات ابن سعد.

راز موفقیت آن حضرت در تسخیر و تألیف قلب‌ها نیز همین صحبت و ملایمت فوق‌العاده ایشان است. پیامبر اکرم ﷺ به‌شدت به مردم عشق می‌ورزید و آن‌ها را دوست می‌داشت و برای هدایت بشر تلاش و دلسوزی می‌نمود. این تلاش مهربانه رسول خدا ﷺ به نحوی بود که قرآن کریم می‌فرماید: «فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا»^۱ «شاید اگر به این سخن ایمان نیاوردند خویشتن را به‌خاطر ایشان از اندوه هلاک بسازی.» و همچنین برخوردهای پرجاذبه به اخلاق نرم و خوی پرجاذبه رسول خدا ﷺ همواره یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارزشی وی برای جذب انسان‌های پاک سرشت بوده است.

«فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ»^۲ «به برکت رحمت الهی در برابر آنان [مردم] نرم و (مهربان شدی) و اگر خشن و سنگدل بودی از اطراف تو پراکنده می‌شدند.»

او پایه‌گذار اصول همزیستی سالم و معاشرت واقعی و تنظیم‌کننده روابط صحیح سالم اجتماعی بود. وجود او منبع بذلو بخشش و کرم و سخا، نمونه‌های فراوانی از ممارست و همکاری اسلامی در میان تربیت یافتگان مکتب محمدی ﷺ چه در جنگ و چه در حضر، در نوع خود بی‌نظیر بود. او در نهایت در جلب رضایت و خشنودی پروردگار عالم از هیچ چیز دریغ و مضایقه نمی‌نمود.

همان‌طوریکه گفته شد، اصل اولیه رفتار پیامبر ﷺ چنین بود که با مخالفان همواره مدارا می‌کرد و با ملایمت آن‌ها را به دین حق دعوت می‌نمود. این اصل رفتار با مخالفان طبق فرمان خداوند و آئین نامه‌ای است که می‌فرماید:

۱- الکهف/۶

۲- آل عمران/ ۱۵۹

«وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْتَنَحْ لَهَا»^۱، «اگر مخالفان تمایل به صلح نشان دادند تو نیز تمایل نشان بده.» البته باید توجه داشت که اصل مدارا و صلح و محبت پیامبر ﷺ هرگز باعث نمی‌گردید که آن حضرت در برابر دشمنان کینه‌توز و توطئه‌گر با همین آئین‌نامه و در هر شرایطی طبق همین اصل رفتار نماید، بلکه در صورت تجاوز دشمن و کشف توطئه آن‌ها، پیمان شکنی و کارهایی از این قبیل از طرف مخالفان پیامبر ﷺ باشد با آنان برخورد می‌نمود. پیامبر ﷺ و اصحاب وی براساس فرموده قرآن کریم: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ»^۲، برکفار سخت‌گیر بودند. در سوره انفال نیز خداوند متعال به پیامبرش دستور می‌دهد: «فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ»^۳، «کسانی را که با تو در جنگ هستند تارومار کن» و خداوند پیامبر را ملزم می‌کند که هرگاه از توطئه دشمن و نداشتن حسن نیت او بویی بُردی و بیم خیانت داشتی، فوراً با اعلام قبلی پیمان را لغو کن.

«وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ»^۴، «و اگر از گروهی بیم خیانت داشتی [مانند خودشان] پیمانشان را به سوبشان ببنداز [تا طرفین بدانند که] به‌طور یکسان پیمان شکسته‌اند.»

در مجموع باید گفت به اقتضای شرایط، اخلاق و رفتار پیامبر با مخالفان متفاوت بوده است. اما در همه شرایط و جهات احوال یک هدف بر آن حاکم بوده است.

۱- الانفال / ۶۱

۲- الفتح / ۲۹

۳- الانفال / ۵۷

۴- الانفال / ۵۸

«نقش مفهومی پیغمبر در تاریخ تحول روحانی بشر مقبول همگان است، پیغمبر با اصل انقلاب افрін، توحید [و مکتب یکتاپرستی] شالوده‌ی اتحاد بشر و تعالی عقلی انسان را پی‌افکنده است. به جای صورت، روح را زنده کرده است. اندیشه را آزادی بخشید و عالم‌گیر ساخته است. به جای حدس آوری‌ها و آرای تخیلی راه عمل و تجربه را روشن گردانیده است و استفاده از سمع و بصر و علم و عقل را منشی همگانی کرده و بشارت داده است که [انسان توانایی] آن را دارد که نه تنها خورشید و ماه، بلکه آسمان و زمین را به خدمت خود درآورد، برای ادراک و شناخت حقیقت ازلی، از راه عذر در خلقت و حقایق مربوط به معروف نفس الهام بخش بشر بوده است ستودن و مدح گفتن این رهبر بزرگ و کریم، بشر و باران و عاشقانش مایه‌ی سعادت هر فرد پاک سرشت است.»^۱

«و آیاتی در قرآن هست که به مقام منحصر به فرد و استثنایی محمد صلی الله علیه و آله اشارت دارد. خداوند همان‌گونه که همه‌ی نام‌ها را به آدم علیه السلام آموخت، قرآن را هم به محمد صلی الله علیه و آله تعلیم داد. (العلق/۳) زیرا خداوند محمد صلی الله علیه و آله را جز مایه رحمت برای جهانیان نفرستاد و خداوند و فرشتگان به پیامبر صلی الله علیه و آله درود می‌فرستند. او را اخلاق بسیار بزرگوارانه‌ای هست. «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ»^۲، در چندین جای قرآن می‌توان این فرمان الهی یا آیاتی نظیر آن را دید که «از خداوند و پیامبرش فرمانبرداری کنید» این آیات مبنای تعظیم بر محمد صلی الله علیه و آله را به وجود آورد و دیری نپائید که از حد احترام شایسته‌ی هر پیامبری بس فراتر رفت و حتی امروز هم مسلمانان پارسا از هر چه منسوب با وابسته به پیغمبر باشد بدون افزودن کلمه شریف [یا مبارک] نام نمی‌برند.»^۳

۱- مارل شیمل، آنه، محمد رسول‌الله، صص ۳۰۸-۳۰۷.

۲- القلم/۴.

۳- مارل شیمل، آنه، محمد رسول‌الله، صص ۴۱-۴۰.

اهمیت موضوع تحقیق

در روزگارانی که خورشید کرامت و انسانیت در زیر ابرهای جهل، بخل، زور، حسد قرار گرفته بود و در هنگامی که کشتی مرام پاک آدمیت، بر اثر برخورد با امواج زر و زور تنگ نظری درهم شکسته و از دیدگاه ناخدایان هدایت گر دور افتاده بود، باز لطف پاک یگانه بی عیب شامل حال انسان ها شد و در خزانه رحمت الهی گشوده شد، خورشید پرفروغ وجود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از دامن پاک حضرت آمنه سر بر آورد و چون گوهری درخشان و خورشیدی فروزان روان تاریک انسانیت را روشن ساخت. پیامبر صلی الله علیه و آله آمد تا ضمن محو برده داری و بت پرستی، پیام مهر، صلح و الفت و دوستی را به جهان عرضه دارد و با رنج و سختی این مأموریت را به کمک پروردگار خویش به سرانجام مقصود رساند.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله با در نظر داشتن کرامت انسان ها در راستای دعوت اولیه خویش در استقرار نظام الهی، از تحمیل و زور بهره نگرفته، بلکه بنیان و تبلیغ دین را بر اصل گفتگو و منطق بنهادند. آن چه برای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مطرح بود، تبیین منطقی این اصول بود. اما این که مشرکان و بت پرستان چه خواهند کرد و چه عکس العملی نشان خواهند داد. برای او اهمیت نداشت. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بیشترین تلاش خود را ترویج عقاید صحیح و مبارزه با عقاید باطل انجام داد و در این راه از هیچ کوششی دریغ نکرد. از گفتگوی دوستانه تا جنگ مسلحانه و هرگز از آن مسائل کوتاه نیامد و با هیچ گروهی یا شخصی بر سر آن ها مداخله نکرد. گرچه مشرکان راه های زیادی را برای منصرف کردن آن حضرت صلی الله علیه و آله از هدفش یا به سازش کشیدن او انجام دادند، اما نه تطمیع و نه تهدید و نه شکنجه و آزار هیچ یک در رسول خدا صلی الله علیه و آله مؤثر نیفتاد.

پیامبر اکرم ﷺ نخست در مدینه با قبائل گوناگون، پیمان صلح و دوستی بست. اما چهره‌ی نفاق آلود یهود بر پیمان‌ها واقعی نگذاشت و بارها و بارها باعث آزار پیامبر اسلام ﷺ شدند. یهود فرزندان مهاجرانی بودند که سرزمین سبز و خرم شام را ترک کرده بودند و برای این‌که شاید اولین کسانی باشند به دین خاتم پیامبران (آخر زمان) ایمان آورند. اما فرزندان آنان بر اثر حبّ مال جاه و قدرت و حيله نه تنها راه اجداد خود را پیمودند بلکه خود تبدیل به نخستین خارهای راه پیامبر ﷺ شدند، نه تنها در راه تحقق هدف‌های دین مانع ایجاد کردند، بلکه به فتنه‌گری و فجور در اذهان قبایل غیریهود پرداختند. طرح و نقشه‌های مختلف برای پیامبر و یارانش کشیدند. اما ایمان محکم پیامبر و یارانش در اجرای طرح‌های شومشان یاری نکرد. دین نویای اسلام در همان دهه‌ی آغازین سختی‌ها و مشکلات زیادی را از ناحیه یهودیان متحمل شد و نیز وجود منافقان در مدینه به مراتب برای مسلمانان سنگین‌تر نسبت به حضور مشرکان مکه و یهود بود. اما اخلاق کریمه پیامبر اسلام ﷺ با آنان نیز چون دیگران همراه با مدارا بود. در نتیجه پیامبری که آخرین هدایت‌کننده بشر به سوی سعادت و حامل آخرین پیامبر رهایی انسان از تاریکی‌ها به سوی روشنایی‌های مطلق است به مصداق «رحمت للعالمین» مدارا با توده مردم و اخلاق نرم و خوی پرجاذبه ایشان همواره یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارزشی برای جذب انسان‌های پاک سرشت بوده است.

چکیده

در این تحقیق با بررسی سیره و سنت پیامبر ﷺ در برخورد با مخالفان قصد استنباط و ارائه راه‌حل‌های مناسب عملی در جهت مقابله و جذب مخالفان را داشتیم. در ابتدای این بررسی با مراجعه به آیات قرآنی مرتبط به اخلاق و رفتار ایشان با مخالفان و احادیث در این حوزه مشاهده شد مواضع پیامبر ﷺ با مخالفان به تناسب شرایط مسلمانان و مخالفان و نوع رفتار آن‌ها متفاوت بوده است. پیامبر ﷺ اصل اولیه برخورد خویش را با تمام مخالفان براساس بردباری و ملایمت قرار داده است، برقراری صلح و انعقاد پیمان نامه‌های بین پیامبر اکرم ﷺ و مخالفان آن حضرت، دلیل تمایل شدید ایشان به مدارا و همزیستی مسالمت آمیز است. اما این اصل هرگز باعث نمی‌شد که آن حضرت در برابر دشمنان کینه‌توز و توطئه‌گر، در هر شرایطی طبق همین اصل رفتار نماید، بلکه در صورت کشف توطئه دشمن پیمان شکنی، تجاوز آن‌ها به مقر حکومت اسلامی و تهدید کیان اسلام، پیامبر ﷺ نیز با قاطعیت و سخت‌گیری تمام رفتار می‌کرد. در رفتار و اخلاق ایشان در مقابل بت‌پرستان، کفار و مشرکان قریش در ابتدای دعوت، مدارا و عفو و گذشت حاکم بود تا حتی‌الامکان همه را به سمت دین اسلام بکشاند. زیرا خداوند در قرآن کریم به پیامبرش یادآوری می‌نماید که برای دعوت مردم باید از شیوه‌های حکمت، موعظه حسنه و جدال احسن استفاده نماید. ایشان پس از تشکیل حکومت اسلامی در مدینه هر دو نوع برخورد را داشت. یعنی تا آن‌جا که ممکن بود با گفتگو و با عهد و پیمان سعی در زندگی مسالمت آمیز با آنان را داشت، اما وقتی آن‌ها پا را فراتر نهاده و خیانت می‌کردند یا نقض پیمانی صورت می‌گرفت، پیامبر ﷺ به شدت برخورد

می نمود. در برخورد با منافقان، که با فتنه انگیزی جبهه داخلی علیه پیامبر را تشکیل داده بودند سعی پیامبر ﷺ برمدارا بود اما اگر مخالفت آن ها درباره اصول تغییر ناپذیر دین یا فتنه انگیزی در میان مسلمانان در مقابله با اساس دین اسلام بود، پیامبر ﷺ شیوه مدارا را کنار گذاشته و به شدت با آن ها برخورد می نمود. پس برخورد با هر دسته از مخالفان بسته به شرایط مسلمین و نوع و میزان مخالفت آنان متفاوت بود.

واژگان کلیدی: پیامبر اکرم ﷺ ، مخالفان، اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان)، مشرکان، منافقان.